

BESZÉLGETÉS KRASZNAHORKAI BALÁZZSAL

A lélek mélyén

BENKE ATTILA

A TÉKOZÓ APA ÉS ELHAGYOTT FIA DRÁMAI TALÁLKOZÁSA A MÁRAMAROSI-HAVASOK HEGYEI KÖZT. A HASADÉK SZEPTEMBER 9-TŐL LÁTHATÓ A MOZIKBAN.

Krasznahorkai Balázs még a 2000-es évek elején a Színház- és Filmművészeti Egyetemen indult Simó-Grunwalsky-osztály (Almási Réka, Faur Anna, Gígor Attila, Jánossy Natália, Kocsis Ágnes, Mátyássy Áron) tagja volt, ám első nagyjátékfilmje, a *Hasadék* viszonylag sokáig váratott magára, amely több rövidfilmet (például a kísérleti jellegű *Köd*, az előtanulmányként is felfogható diplomafilm, a *Hegyek közt* és a szintén erdélyi témájú dokumentumfilm, az *Omori asszonyok*) követően készült el. Az izgalmas apa-fiú konfliktust bemutató, a tájat is komoly dramaturgiai funkcióval felruházó *Hasadék* motívumairól és forgatásáról kérdeztük a rendezőt.

• *Hogyan hatott az életedre, illetve a Hasadék munkálataira a járvány?*

Szerencsére döntően nem befolyásolta. Az új tervek írását és az utómunkát így is tudtam folytatni, a *Hasadék*on az utolsó simításokat ugyan már maszkban végeztük Zányi Tamás hangmesterrel 2020 márciusában, de még éppen be tudtuk fejezni a filmet. Azt sajnáltam azért, hogy a DCP [a film végleges változatát tartalmazó digitális fájlok gyűjteménye – a szerk.] tavaly májusi elfogadásán a szigorú korlátozások miatt rajtam kívül csak az operatőr, Réder György és a colorist, Kovács László lehetett jelen, a producerek és a főbb kreatív alkotók nem, mert így kevésbé éreztem „mérőföldkönek”, kevésbé éreztem, hogy valóban: befejeztük a filmet. Aztán a tavaly nyári és későbbi fesztiválok egy részének elmaradását és a 2020 őszi terveztet bemutató kényszerű halasztását még jobban sajnáltam. Így most különösen örülök, hogy szeptember 9-től a

Budapest Film forgalmazásában végre a mozikba kerülhet a *Hasadék*.

• *Miért csak most készült el az első nagyjátékfilm?*

2008–2009 körül már volt egy tervem [*Egykéthá* – a szerk.], amelyre kaptunk is egy televíziós támogatási szándéknyilatkozatot, de aztán jött a finanszírozási rendszer átalakítása, ami mindenki számára hosszú leállást jelentett, így végül az a terv nem valósult meg. De utólag nem is bánom annyira, hogy abból a forgatókönyvből nem lett film, mert egészen más „típusú” lett volna, mint a *Hasadék*, és most azt gondolom, hogy nem lett volna szerencsés abba az irányba indulnom. A korábbi rövidfilmjeim közt volt, amelyik nagyon hétköznapi témát mutatott be nagyon realistán, míg volt olyan is, amelyben az alapvetően dokumentarista filmnyelvet megtartva már próbáltam egy hétköznapi történetet „elemeltebben” megmutatni. Ez utóbbiak közé sorolom a diplomafilmet, a *Hegyek közt*et is. Tehát már nagyon régen, 2005-ben megvolt az a filmnyelv és az a „jellegű” tematika, ami a *Hasadék* esetében, de valamiért ennyi év kellett, hogy visszataláljak „az útra”, és biztos legyen benne, hogy ez vezet arra, amerre nekem „mennem kell”. Közben azért született két játékfilm treatment, de az egyiket végül a fiókba tettem, a másiknak a fejlesztésére pedig nem kaptunk támogatást. Majd 2015-ben pályáztunk *A völgygel* ebből a tervből lett – csak a cím megváltoztatásával – a *Hasadék*.

• *Honnan jött a film ötlete?*

Az, hogy valójában pontosan „honnan”, számomra is rejtély. Annyira emlékszem, hogy egy napon, egyszer csak valahogy „megjelent” előttem egy

negyven körüli férfi, aki Budapesten él, de valamiért váratlanul haza kell térnie a szülőfalujába, egy egészen másik világba, valahova a magas hegyek közé, ahol aztán olyan váratlan események történnek, amelyekbe nem tud nem „belebonyolódni”, és amelyek végül alapvetően változtatják meg az egész további életét.

• *Sok magyar filmben, így a Hasadékban is a földért folyik a harc. Számodra mit jelent a föld?*

A föld nekem csak akkor jelent valamit, ha a szülőföldről beszélünk. Mert a szülőföld a gyerekkor helyszíne. És függetlenül attól, hogy kinek milyen volt a gyerekkora, jó vagy rossz, nagyon jó vagy nagyon rossz, esetleg mindkettő, rengeteg emlék, nagyon mélyen bevésődött kép él mindenkiben róla. Tehát így vagy úgy, de meghatározó az ember életében.

• *Erdély is visszatérő helyszín a magyar filmekben, és te is forgattál már itt. Mi ragadott meg benne?*

Igen, a dokumentumfilmjeim és a barátaim, ismerőseim révén sokszor jártam Erdélyben, és mivel a főszereplő szülőfaluját kezdettől fogva egy magashegységben meghúzódó, zárt településnek képzeltem el, nyilvánvaló volt számomra, hogy arrafelé kell keresnem. Az egyik korai forgatókönyv változatban még fontos szerepe volt a görögkatolikus vallásnak is, ezért, ennek kapcsán merült föl aztán Máramaros mint lehetséges helyszín. Az archaikus és a modern valami olyan természetességgel kapcsolódik itt össze, létezik egyszerre, együtt, nemcsak a hétköznapi életben, de például az építészetben is, ami engem rögtön mágnesként vonzani kezdett.

• *Mennyire volt kihívás vagy veszélyes eredeti helyszíneken forgatni?*

Inkább nehéz, semmint veszélyes volt a terep. Bálint családi birtokára például csak egy meredek földúton tudtunk feljutni a faluból, és a 2019 májusi forgatás rettenetesen esős időszakban zajlott. Az ott rögzítendő felvételekkel le is kellett állnunk három napra, mert egy idő után a sár miatt már nemcsak felmenni nem tudtunk, de lejönni is alig, így a romániai magyar gyártásvezetőnknek, Tofán Zsoltnak egy rally versenyző ismerősét kellett segítségül hívnia, hogy folytatni tudjuk a munkát. Egy másik esetben pedig – amikor a Radnai-havasokban, a

Priszlop-hágótól nem messze, kb. 1300 méteres magasságban forgattuk volna a Dumitru hegyi faházánál, illetve egy meredek hegyoldalból húzódó ösvényen játszó jeleneteket - három hétre kellett leállnunk, mert ezekre a helyszínekre is csak egyetlen út vezetett, de a késői hóolvadás miatt ez még májusban is járhatatlan volt. Szóval, ilyen időjárás mellett még a szokásosnál is kockázatosabb volt többségében külső helyszíneken dolgozni. Ezt én úgy próbáltam „fejben túlélni”, hogy igyekeztem soha nem gondolni arra, hogy milyen idő lesz másnap. Utólag viszont azt kell mondanom, hogy az időjárással összességében óriási, a csodával határos szerencsénk volt, mert szinte mindig akkor borult be az ég, vagy sütött ki a nap, amikor kellett.

• *Molnár Levente és Orbán Levente is erdélyi származású színészek. Szempont volt ez a kiválasztásuknál?*

Akár lehetett is volna, de mégsem volt az. Azt, hogy Bálint szerepére Molnár Leventét fogom felkérni, már a kezdet kezdetétől fogva tudtam. Vele már nagyon régen, 2002 óta ismerjük egymást, amikor mindketten a legrégebbi erdélyi barátom, Zágoni Balázs egyik filmjében dolgoztunk. Ő mint színész, főszereplő, én mint rendezőasszisztens. Már akkor azt láttam, hogy olyan kivételes természetességgel létezik a kamera előtt, hogy vele egyszerűen majd rendezőként is mindenképpen szeretnék együtt dolgozni. Orbán Levente ese-

tében is a tehetsége volt az egyetlen szempont, az, hogy Erdélyben született, és beszél románul is, az csak egy szerencsés plusz volt. De nagyon nagy élmény volt együtt dolgozni Kovács Lajossal, Lovas Rozival, Tzafetás Rolanddal (aki annak idején a vizsgafilmjeim állandó szereplője volt), Borbáth Ottíliával, Bodolai Balázzsal és mindenkiel, aki játszik a filmben.

• *A Simont játszó Babai Dénes jelenléte is erős a filmben. Ő hogyan került a képbe?*

Valahogy „sorsszerű” volt az egész, és ezt nemcsak utólag gondolom így, hanem már akkor is így élttem meg. Hónapokon keresztül kerestünk erdélyi középiskolákban fiúkat és – Simon barátjánőjének, Stellának a szerepére – lányokat is. Már eléggé kétségbe voltam esve, mert csak négy hónap volt hátra a forgatásig, amikor a casting direktornak, Zabezsinszkij Évának egy ismerőse küldött egy videót Dénesről (aki egyébként Budapesten él, és korábban soha nem játszott még filmben), mert tudta, hogy – lehetőleg – olyan fiút keresünk, aki dobolni is tud. Az első próbafelvételkor én a szomszédos irodahelyiségben éppen az operatőrrel, Réder Györggyel snitteltem a filmet, de Éva átszűrődő hangjának tónusából sejtettem, hogy valaki nagyon jól szerepelt. Később, amikor megnéztem a jelenetről készült videót, én is azonnal úgy éreztem, hogy megvan Simon. Az ezt követő próbáját Molnár Leventével már „csak” azért tartottuk meg,

Hasadék

(Molnár Levente és Babai Dénes)

hogy lássuk azt is, milyenek ők együtt. Jók voltak. Ők voltak: Bálint és Simon. Megnyugodtam.

• *Miért a román filmekéhez hasonló minimalista formát tartottad a legmegfelelőbbnek a Hasadékhoz?*

Ezt én nem úgy szoktam csinálni, hogy megírok egy történetet, majd megkeresem hozzá a megfelelő filmnyelvi „formát”, hanem már eleve olyan történetet próbálok kitalálni, ami „elmondható” azon a filmnyelven, amelyen én „fogalmazni” akarok. Nem túl hasznos tulajdonság, legalábbis az írást lassítja, de én fejben már akkor nagyjából fölcsinálom minden jelenetet, amikor kitalálom azokat, mert amíg nem látom elég pontosan magam előtt, hogy honnan, hogyan mutatom meg, addig egyszerűen képtelen vagyok leírni. Valamiért én így „működöm”.

• *Sok kortárs magyar filmhez hasonlóan a tiédben is tetten érhetők a bűnügyi zsánerek jegyei. Mi a véleményed erről?*

Bár szeretek bűnügyi filmeket nézni, de a *Hasadékot* nem annak szántam. Engem a bűn vallási-metafizikai aspektusa érdekelt, a húsvétkor hazatérő, „tékozló” apa és az elhagyott, pontosabban soha fel nem vállalt fiú épp megszülető kapcsolata, a lelkiismeretfurdalásuk, illetve az a kérdés, hogy képesek-e megbocsájtani önmaguknak és a másoknak. Mi nevezhető bűnnek, és mi nem? Van-e „végzet”? Mennyire tudja az ember alakítani a saját sorsát? Aki bűnt követett el, tudhat-e, tud-e valóban „új életet” kezdeni? Mit kell tennie ahhoz, hogy egyáltalán esélye lehessen erre?

• *Milyen témák érdekelnek még, amelyekkel szívesen foglalkoznál akár következő játékfilmekben?*

Mint minden embernek, nekem is vannak „mániáim”: újra és újra fölbukkanó, vissza-visszatérő kérdések és helyzetek, amelyek foglalkoztatnak. De nem témákban gondolkodom. Látványosan sokkal esetlegesebben szokott jönni egy-egy alapötlet, aztán ezeken elkezdek gondolkodni, és amelyikről még hetek múlva is úgy érzem, hogy szeretnék és tudnék belőle filmet csinálni, mert kezd kialakulni bennem a világa, életre kelni a szereplői, azzal komolyabban is elkezdek foglalkozni. Most egy olyan történeten dolgozom, ami nem a jelenben játszódik, de – akárcsak a *Hasadékban* – fontos szerepe van benne a tájnak. •

